

Миодраг Јовичић: ПУТЕВИ И СТРАНПУТИЦЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ УСТАВНОСТИ, „Научна књига“, Београд, 1988, стр. 205.

Пред нама је збирка чланака, реферата са научних скупова, излагања у расправама и написа у различитим гласилима, насталих у периоду од 1986. до 1988. године из пера др Миодрага Јовичића, дописног члана Српске академије наука и уметности, а посвећених актуелним питањима нашег Устава и уставности.

Проф. Миодраг Јовичић, стари знаац југословенске читалачке публике, дугогодишњи пасионирани истраживач сложених питања уставноправне науке, крећући се својим плодним научним путем предао је јавности до сада, за наше прилике и тим приликама обликоване навике, неуобичајено велики број радова, међу којима су свакако најзапаженије студије о локалној самоуправи у свету, о одговорности носилаца јавних функција, о омбудсману — чувару законитости и права грађана, о савременом федерализму, о Уставу и Закону и законитости, као и о великим уставним системима. Након дугих година истрајне и непопуљане верности питањима теорије Устава и Упоредног уставног права, професор Јовичић се овим својим радом окренуо југословенској уставности и сва своја знања и своје научне и стручне моћи понудио југословенској јавности, њеној науци, струци и политици. Писац је то учинио, како сам у уводној речи каже, јер су у нас, данас, прилике такве да је „свако ангажовање које значи покушај да се ствари поправе и земља изведе из кризе добродошло и да је, више од тога, дужност сваког грађанина, а посебно научног радника, да да свој допринос том задатку од примарног значаја за опстанак и напредак наше друштвене заједнице“.

Стога у збирци коју представљамо треба видети допринос овог неуморног прегоаца решавању југословенског уставног питања, тог, чини се, питања над свим питањима данашњице.

У збирци су радови распоређени по тематској сродности у четири групе. У првој, названој *Уставне промене и промене Устава*, читалац ће наћи пет радова. У другој групи — *Народу треба дати могућност да каже какав Устав жели*, налазе се четири рада. У трећем делу збирке аутор се бави питањем да ли је Социјалистичка Федеративна Република Југославија заиста федерација. Четврти, последњи део збирке је посећен СР Србији и њеним аутономним покрајинама. У њему се налазе четири рада.

Будући да је реч о радовима које је сасвим сигурно, већ у трнутку објављивања запалила читалачка јавност и то како њен стручни део, који по природи ствари прати написе из ове области, тако и све бројнија општезаинтересована публика, која, имајући у виду сложеност ситуације у Југославији све помиње и са све већим степеном разумевања прати реч и мисао признатих стручњака. У овој краткој белешци о новоизашлој књизи подсећемо само на неке основне идеје за које се њен аутор на високом научном и стручном нивоу доследно и упорно залаже.

Једна од полазних идеја је да Устав СФРЈ од 1974. године није могуће ваљано изменити, те да једино решење треба видети у доношењу новог Устава, односно да расположиве стваралачке моћи овога друштва морају бити усмерене не у правцу мање или више опсежних

„уставних промена“, већ у правцу „промене Устава“, односно доношења уставног текста „по мери народа“, а уз поштовање знања и савести озбиљне науке. Залажући се за чврст Устав, посебно онај који се доноси у условима примене федералног начела, када је Устав „несумњиво компромис на коме су се сложиле чланице федерације“, и који, стога, „треба да буде окружен посебним гаранцијама које ће обезбедити његово поштовање“, професор Јовчић истовремено оправдано напомиње да Устав никако не сме бити претерано чврст и тиме отежавати, па чак и онемогућавати сопствене промене. Као врстан познаваца упоредноправних решења, писац истиче да је чврстина Устава од 1974. достигла у историји уставности непознат степен, тако да смо у ситуацији да имамо „Устав који вапије за променама, а те промене је веома тешко спровести“.

Општенародни референдум би, као једно могуће разрешење ситуације у којој непостизањем обавезне свеопште сагласности не би било могућег уставног решења, морао бити прихваћен зарад неколико очигледних и ни у ком случају занемарљивих разлога. Њиме би се, понајпре, недвосмислено доказала искреност опредељења да грађани буду активни субјекти процеса вршења власти, што подразумева и њихову активност у процесу стварања и изградње новог Устава. Уз то, употребу одржавања уставног референдума у овом тренутку посебно налаже дубока економска, социјална и политичка криза у којој се наше друштво нашло и која уставне промене намеће као нужне. Ревизиони систем садашњег Устава оптерећен је низом недостатака, од којих писац издваја два: опасност од блокаде система у случају противљења неке од република или покрајина, и могућност постизања нагодбe републичких и покрајинских државно-партијских врхова о таквим променама којима се суштински неће ништа променити. Референдум, за који се професор Јовчић свесрдно залаже, неспорно, би, као „велика школа демократије“, допринео и толико потребном и у друштву какво је наше, или какво се жели да оно буде, нужном активирању грађана у решавању питања даље судбине заједнице у којој живе.

Будући да даље парцијалне измене садашњег Устава СФРЈ немају више смисла и да све говори у прилог доношењу целовитог новог уставног текста, о коме ће, како сада ствари стоје, сам народ ипак бити у прилици да каже последњу и одлучујућу реч, у раду је постављено питање основног и суштинског задатка у обимном послу који уставотворцу предстоји. При том се, у низу замјерки изречених на рачун решења садржаних у Уставу од 1974. године и рђавих последица насталих њиховом применом у пракси, свакако издваја она о конфедерализацији Југославије, чије вишеструке погубне последице одавно више нису тајна, како за југословенску науку и струку, тако ни за саме југословенске грађане. И мада део наше науке упорно покушава да ову очигледну превагу конфедералних елемената прикаже као увођење једног специфичног федерализма, управо примереног нашој вишенационалној заједници и потребама нашег самоуправног социјализма, показујући тако већ овешталу и рђавим резултатима крајње профанисану склоност југословенске квази-науке и њој одговарајуће праксе ка „оригиналним“ и „*sui generis*“ решењима, читалац ће у књизи професора Јовчића наћи довољно доказа да је југословенска федерација у последњих двадесет година снажно закорачила у правцу конфедерализације, што се на очигледан начин манифестује у свим основним својствима сваког федералног уређења — организацији федерације (савезних органа), статусу федералних јединица и расподели надлежности између савеза и федералних јединица. Указујући на овај проблем као један од најакутнијих и стога најпримарнијих за решавање у новоме Уставу, писац нас враћа оној добро познатој мисли америчких „очева оснивача“ (Founding Fathers) да је искуство пророштво истине и да ни ми, једнако као ни други, немамо права да занемарујемо и не уважавамо све оно чему нас уче историја и искуства других.

Завршни део студије писац је посветио СР Србији и њеним аутономним покрајинама. Истичући да је федералним уређењем утврђеним Уставом од 1974. године, СР Србија, као једна од федералних јединица,

дискриминисана у односу на остале, јер за разлику од њих, с обзиром на решења Савезног устава не располаже пуним правом самоорганизовања и на свом интегралном подручју не може да остварује потпуну уставотворну, законодавну, извршно-управну и судску власт, док су, на другој страни, две аутономне покрајине у њеном саставу „добиле статус непримерен овој категорији друштвено-политичких заједница“ — стекши право учешћа у образовању низа највиших савезних органа, учешћа у доношењу најважнијих аката и одлука у тим органима, па чак и давања сагласности на промене савезног Устава, Јовичић закључује да је „оваквим извртањем ствари на главу, СР Србија постала мање од републике, а аутономне покрајине — многе више од аутономних јединица“. Доследан у свом списатељском маниру да се не задржи само на критици постојећег, већ и да учини онај нужни и најсврсисходнији даљи корак — да на основу свога знања и научничке савести предложи ново, боље решење, писац је и овде исцрпно изложио потезе које неопходно треба предузети како би се истински, потпуно и доследно, остварио уставни положај СР Србије као државе, онако и онолико, како и колико су то и друге републике.

Књига *Путеви и странпутице југословенске уставности*, је компетентан и одговоран научни запис о стању уставнога питања Југославије овога времена, али и књига порука, упозорења и опомена, у којој су, захваљујући труду, умењу и научном поштењу њеног писца, сдржани елементи јасног путоказа за изградњу новог пута југословенске уставности, пута који би водио ка што скорјем и безболнијем изласку из стања свеколике кризе у којој се Југославија данас налази. Ставови и поруке садржани у овом раду, на срећу, нашли су одјека у ревизији Устава СР Србије из 1989. године. Најгрубље грешке и недоследности у конституисању аутономије отклоњене су. На жалост, руке републичког уставотворца остале су везане у оним решењима која су и даље садржана у Уставу СФРЈ, а која значе и даље одступање од општеприхваћеног модела територијалне аутономије.

мр Оливера Вучић

Здравко М. Петровић: НАКНАДА НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ ПОВРЕДЕ ФИЗИЧКОГ ИНТЕГРИТЕТА ЛИЧНОСТИ, Сарајево НИО „Службени лист СР БиХ“, 1990, стр. 163.

Заштита личних права и одговорности за нематеријалну штету представљају новије тековине у области права. Садашњи степен развоја цивилизације, као и трагичне последице другог светског рата, условили су потребу стварања нових облика заштите у чијем је средишту сама човекова личност. Ове околности допринеле су афирмацији личних права као посебне, аутономне области грађанског права, чији су објекти лична добра. Једно од најважнијих личних права свакако је и право на физички интегритет. Аутор Здравко М. Петровић у овом раду разматра једно од могућих средстава заштите овог права — заштиту која се остварује накнадом нематеријалне штете настале услед повреде физичког интегритета личности.

Први део књиге је посвећен, пре свега, самом појму нематеријалне штете, где аутор износи различита схватања о оправданости нематеријалне штете и њеној правној природи. Дефиниција нематеријалне штете, усвојена у члану 155. Закона о облигационим односима, критикује се као преуска. Аутор сматра да се она не може свести само на наношење физичког или психичког бола или страха другоме, већ да свака повреда права личности представља нематеријалну штету. Усвајајући теорију репарације, писац, ипак, не сматра да је циљ накнаде нематеријалне штете „поправка“, на шта нас упућује сама реч „репарација“, већ да је то сатисфакција — задовољење оштећеног. Поред